

Skrze oddlužení společně

Evaluační zpráva

/ Publikováno
30.6. 2023

// Autoři
PAQ Research
Jana Bicanová, Michael Škvrňák, Eliška Dvořáková,
Michal Kunc, Daniel Prokop

The logo for PAQ Research, featuring the letters 'PAQ' in a bold, sans-serif font. The 'P' is white, and the 'AQ' is yellow. Below 'PAQ', the word 'RESEARCH' is written in a smaller, yellow, sans-serif font. The logo is positioned in the bottom right corner of the page, partially enclosed by a thin yellow circular arc.

PAQ
RESEARCH

Název projektu: Skrze oddlužení společně

Registrační číslo: CZ.03.3.X/0.0/0.0/17_082/0015228

Realizátor: RUBIKON Centrum, z. ú.
Dagmar Doubravová doubravova@rubikoncentrum.cz
Gabriela Rulíková rulikova@rubikoncentrum.cz

Partner: Institut prevence a řešení předlužení, z. ú.

Zpracovatel evaluační zprávy: Jana Bicanová jana.bicanova@paqresearch.cz
Michael Škvrňák michael.skvrnak@paqresearch.cz
Eliška Dvořáková eliska.dvorakova@paqresearch.cz
Michal Kunc michal.kunc@paqresearch.cz
Daniel Prokop daniel.prokop@paqresearch.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Obsah

/ Skrze oddlužení společně	1
/ Shrnutí výsledků	4
/ Metodologie	6
/ Jak číst tabulky v této zprávě	7
/ Rekrutace účastníků projektu	8
Uptake nabídky poradenství	8
Scoring rizikovosti klientů pro posouzení eligibility pro účast v projektu	9
Adekvátnost zvoleného scoringu	10
/ Evaluační skupiny	12
/ Zdroje dat	13
/ Evaluace efektů intervence	14
/ V raných fázích oddlužení	15
/ Po intervenci	16
Dlužníkovo plnění povinností v oddlužení	18
Komunikace insolvenčního správce s dlužníkem	20
Splácení dluhu	22
/ Závěry z hloubkových rozhovorů	23
Orientace dlužníků v procesu oddlužení	23
Motivace pro pokračování v insolvenci	24
Well-being domácnosti a kvalita života	24
Hodnocení komunikace a spolupráce s insolvenčním správcem	25
Průběh poradenství	26

Shrnutí výsledků

Mezi dlužníky, kterým bylo během projektu *Skrze oddlužení* společně poskytování poradenství v oddlužení a dlužníky z kontrolní matchované¹ skupiny se v evaluačních datech podařilo najít následující statisticky významný rozdíl, který vzhledem k evaluačnímu designu můžeme považovat za efekt intervence:

- * Dlužníci v intervenční skupině podle insolvenčních správců častěji bez výhrad plnili svoje závazky plynoucí z procesu oddlužení (59 % oproti 43 % u dlužníků z kontrolní matchované skupiny)

V evaluačních datech se objevují i další statisticky nevýznamné rozdíly, které by přesto mohly být důležité meritorně. Všechny zmiňujeme v příslušných částech Evaluace efektů intervence.

Kromě výše zmíněného efektu bylo v typologii očekávaného výsledku oddlužení u intervenční skupiny statisticky významně méně často pravděpodobné, že dlužník úspěšně dokončí oddlužení (72 % oproti 82 % v kontrolní matchované skupině). Tento rozdíl neprezentujeme mezi hlavními efekty intervence, protože se nám nedaří najít jeho jasnou logickou interpretaci. V sekci Evaluace efektů intervence diskutujeme hypotézu vlivu větší informovanosti insolvenčních správců dlužníků z intervenční skupiny vedoucí k větší kritičnosti insolvenčních správců.

Přes přítomnost výše zmíněného efektu se u většiny sledovaných ukazatelů nepodařilo mezi evaluačními skupinami prokázat významný efekt. Nejjednodušším vysvětlením této skutečnosti by byla skutečná absence reálných efektů. Vzhledem k pozitivní zpětné vazbě na intervenci poskytnuté v hloubkových rozhovorech² s účastníky ale nabízíme i alternativní hypotézy, proč nelze ve většině případů v datech efekt intervence pozorovat.

/ 1 / Délka intervence – maximální doba deseti měsíců poskytování intervence v projektu, je pravděpodobně příliš krátká na to, aby se mohly efekty poradenství v jednání dlužníků dostatečně projevit. Doba intervence měla původně být delší – vinou komplikací v rámci pandemie Covid-19, která nastala na začátku projektu, a nepředpokládaných technických překážek spojených se získáváním dat o dlužnících byla následně zkrácena na nejnižší možnou míru, která se zdála smysluplná.

---

¹ Viz kapitola Evaluační skupiny

² Viz kapitola Závěry z hloubkových rozhovorů

- / 2 / Volba příliš „tvrdých“ / vzdálených indikátorů** – tento možný důvod úzce souvisí s výše zmíněnou délkou intervence (a tím pádem i evaluací sledovaného období). Indikátory pro evaluaci byly vybrány tak, aby byly co možná nejdůvěryhodnější, tedy aby se co nejméně jednalo o sebehodnocení nebo postoje samotných dlužníků a co nejvíce o „tvrdá“ data o platebním chování dlužníků či externí pohled insolvenčních správců. Je možné, že efekty intervence se zatím projevily pouze na postojích či znalostech dlužníků, a ještě ne na postojích jejich insolvenčních správců nebo platebním chování.
- / 3 / Výběr dlužníků pro intervenci** – výběr dlužníků do projektu byl založen na hodnocení jejich rizikovosti, takže z projektu byli vyřazeni ti, u kterých se očekával relativně jednoduchý průchod insolvencí a nadreprezentováni ti ve složitější situaci a s menší pravděpodobností úspěšného ukončení insolvence. To mohlo vést k tomu, že v projektu mohli být především lidé, kteří jsou v tak složité situaci, že jim žádná (krátkodobá) intervence nepomůže.

Metodologie

Jak číst tabulky v této zprávě

- * Pokud není uvedeno jinak, čísla v tabulkách reprezentují procenta respondentů v dané skupině a kategorii
- * Malé písmeno vedle čísla v tabulce znamená, že je v dané kategorii mezi označenými skupinami respondenty statisticky významný rozdíl (hladina významnosti 90 %, tedy $p < 0,1$)³
- * Barevná výplň buňky v tabulce znamená, že hodnota v dané kategorii je statisticky významně vyšší (modrá) nebo nižší (červená), než u zbytku dlužníků (hladina významnosti 90 %, tedy $p < 0,1$)

---

³ 90procentní hladinu významnosti volíme vzhledem k počtu dlužníků v jednotlivých evaluačních skupinách.

Rekrutace účastníků projektu

Během rekrutace v období červen–prosinec 2021 bylo na základě scoringu rizikosti (viz dále) do projektu vybráno 453 vhodných dlužníků (z toho 248 pro intervenční a 205 pro kontrolní skupině) od 18 spolupracujících insolvenčních správců.

Uptake nabídky poradenství

Se 43 % dlužníků zařazených do intervenční skupiny se podařilo navázat kontakt, při kterém a projevíli zájem o poradenství v oddlužení. Další 4 % dlužníků z intervenční skupiny při kontaktování měkce odmítli spolupráci a těm bylo poradenství nabídnuto opakovaně. Skutečně zasmluvnit a navázat spolupráci v rámci poskytování poradenství se nakonec podařilo s 95 dlužníky, kteří tvoří finální intervenční skupiny. Uptake nabízené intervence je tak 59 % z těch dlužníků, které se podařilo kontaktovat, resp. 38 % ze všech dlužníků vybraných do kontrolní skupiny. Mezi dlužníky, kteří při prvních kontaktech deklarovali ochotu spolupracovat, na-konec 91 % z nich spolupráci skutečně zahájilo. Pro spolupráci se nepodařilo získat nikoho dalšího z kontaktovaných dlužníků, kteří prvotně měkce odmítli.

/ Tabulka 1: Výsledek kontaktování dlužníků s nabídkou poradenství

Sloupcová procenta	Celkem
Počet respondentů	248
Proběhla spolupráce	38,3
Spolupráci přislíbili, ale neproběhla	4
Odmítli spolupráci	31,5
Nepodařilo se kontaktovat	26,2
Celkem (%)	100

Zdroj dat: insolvenční rejstřík

Podstatně nižší úspěšnost už při kontaktování se ukázala být u dlužníků, kteří jsou klienty CLMZ Insolvence (s 5 dlužníky zařazenými do intervenční skupiny) a AK ŽIŽLAVSKÝ (tedy

advokátní kanceláře s největší základnou dlužníků snažících se vstoupit do oddlužení ze všech v projektu spolupracujících správců a 82 dlužníky zařazenými do intervenční skupiny).

Scoring rizikovosti klientů pro posouzení eligibility pro účast v projektu

V rámci projektu *Skrze oddlužení společně* byl navržen skórovací mechanismus, jehož cílem bylo identifikovat co nejrizikovější dlužníky, kteří by měli největší užitek z intervence v podobě poskytovaného poradenství v oddlužení. V prvotních částech projektu byl sestaven binární klasifikační strom – statistický model, který hledá nejrychlejší cestu, jak od sebe co nejlépe odlišit dlužníky s návrhem na zrušení oddlužení a bez návrhu. Klasifikační strom byl navržen na základě tehdy dostupných ručně pořízených dat o 352 případech z insolvenčního rejstříku z let 2017 a 2018, ze kterých bylo vyhodnoceno, které prediktory nejlépe rozlišují rizikové dlužníky. Indikátorem samotné rizikovosti (a tím pádem vhodnosti pro poskytování poradenství) bylo podání návrhu na zrušení oddlužení. Protože data v insolvenčním rejstříku neobsahují (a z komplexity věci ani nemohou obsahovat) všechny možné prediktory rizikovosti, byly při skórování rizikovosti expertně zohledněny ještě další doplňkové faktory (dále jako *prioritní podmínky*).

Kritéria scoringu

Rizikové faktory klasifikačního stromu

- * Má dlužník HPP na dobu neurčitou?
- * Odkud čerpá dlužník hlavní příjmy? (Mzda / Podnikání / Důchod / Rodičovská dovolená / Je nezaměstnaný / Je bez příjmu)
- * Má dlužník záznam v rejstříku trestů?
- * Jak velké příjmy čerpá dlužník z darovací smlouvy?

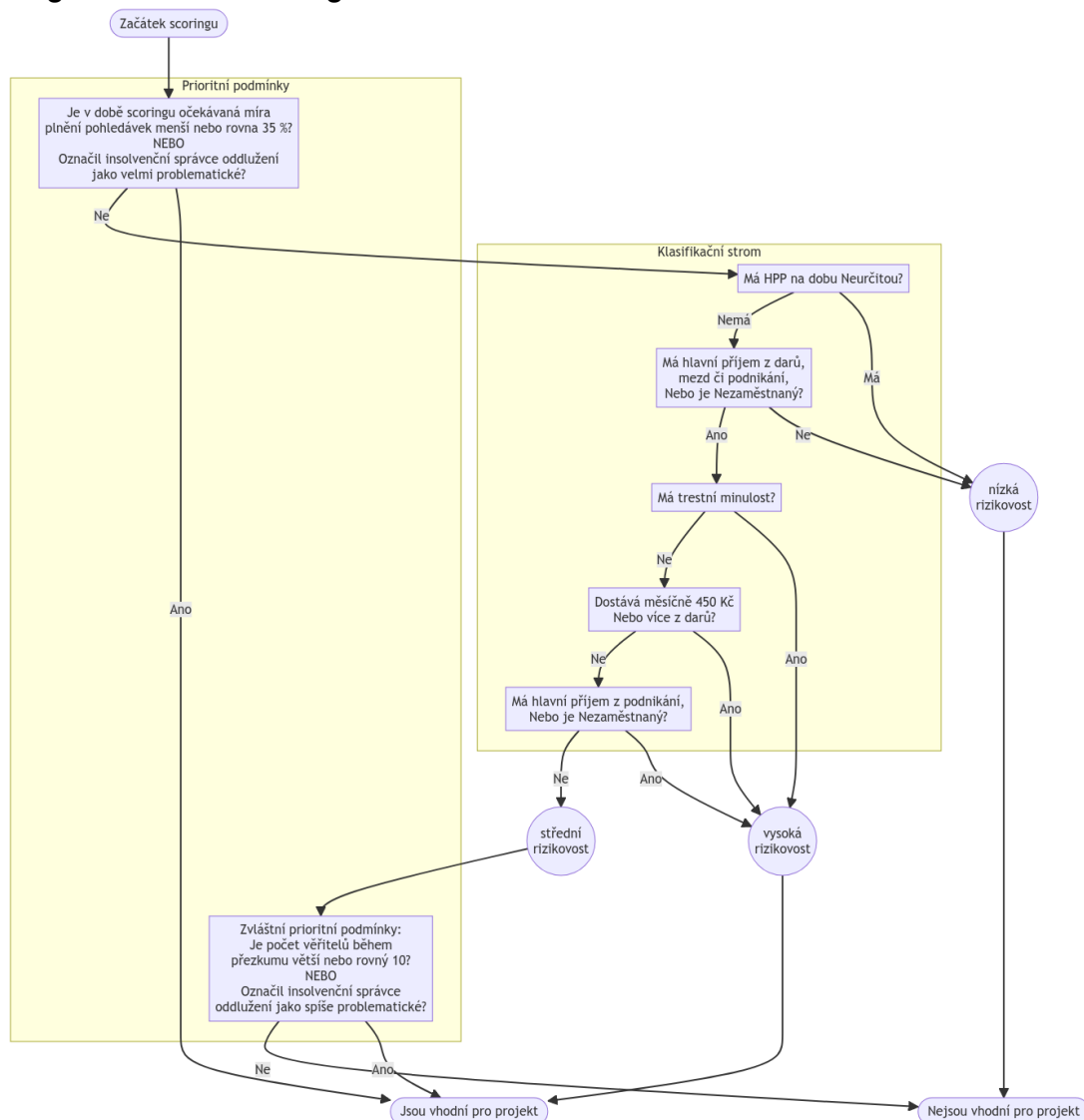
Prioritní podmínky

- * Je v době scoringu očekávaná míra plnění pohledávek větší nebo rovna 35 %?
- * Označil insolvenční správce oddlužení jako velmi problematické?
- * Zvláštní prioritní podmínky pro dlužníky se střední mírou rizikovosti:
  - * Je počet věřitelů během přezkumu větší nebo rovný 10?
  - * Označil insolvenční správce oddlužení jako spíše problematické?

Chyba! Nenalezen zdroj odkazů. níže vysvětluje, jakým způsobem scoring dlužníků postupuje – směrem shora dolů. Každý uzlový bod scoringu pokládá otázku se dvěma

možnostmi odpovědi (kladná a záporná) a podle odpovědi postupuje v diagramu dále. Ve chvíli, kdy dlužník dojde na spodní úroveň diagramu (do uzlového bodu, ze kterého už nevedou žádné šipky), je buďto vyhodnocen jako vhodný nebo do projektu zařazen není.

Diagram 1: Proces scoringu rizikosti dlužníků

Adekvátnost zvoleného scoringu

Ze všech v rámci projektu scorovaných dlužníků bylo 60 % rozpoznáno jako vhodných k zařazení do projektu. Vzhledem k využití kombinace statistického modelu klasifikačního stromu a expertně zvolených prioritních podmínek (viz **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**) jich část (35 %) byla do projektu zařazena jen na základě kritérií v klasifikačním stromu, zatímco větší část (65 %) až na základě prioritních podmínek. Nejčastěji takto splněnou prioritní podmínkou, na základě které byla do projektu zařazena čtvrtina skórovaných

dlužníků, je počet věřitelů. Zároveň je překryv mezi dlužníky zvolenými na základě prioritních podmínek a na základě klasifikačního stromu minimální.

Dlužníci vybraní do projektu na základě klasifikačního stromu a prioritních podmínek se ale kromě vstupních charakteristik liší i po skončení období intervence – zatímco u dlužníků vybraných klasifikačním stromem už bylo oddlužení zrušeno nebo jeho zrušení považuje insolvenčního správce za pravděpodobné v 18,7 % případů, u dlužníků vybraných prioritními podmínkami je to jen 9,6 %. Obecně platí, že dlužníci vybraní klasifikačním stromem se častěji chovají způsobem, který z pohledu insolvenčních správců snižuje pravděpodobnost úspěšného dokončení. Oproti dlužníkům vybraným prioritními podmínkami v horší ve větší míře častěji nedodržovali své povinnosti plynoucí z procesu oddlužení (20 % oproti 7 %) a bylo je potřeba ze strany insolvenčních správců velmi často upomínkovat (30,7 % oproti 11,3 %). Pro úplnost toto dělení dlužníků dle způsobu zařazení do projektu také publikujeme v tabulkové příloze evaluační zprávy.

Scoring je vhodné používat zejména v raných fázích oddlužení, kdy si insolvenční správci ještě neměli možnost na dlužníka vytvořit ucelený názor. Z porovnání hodnocení problematičnosti dlužníků insolvenčními správci během scoringu s jejich názory na konci projektu vyplývá, že minimálně v 18 % případů svůj názor na problematičnost daného případu během projektu změnili. (viz Tabulka 2)

O celkovém nastavení scoringu dlužníku v projektu *Skrze oddlužení společně* tedy soudíme, že klasifikační strom skutečně identifikuje dlužníky, kteří potřebují v oddlužení pomoc, resp. častěji, než tomu je u expertně zvolených znaků rizikovosti.

/ Tabulka 2: Změna pohledu ins. správců na problematičnost případu během projektu

Sloupcová procenta	
Počet respondentů	366
Nezměnili názor	47,0
Změnili názor	17,9
Nedokážou posoudit / Data nejsou dostupná	35,1
Celkem	100

Evaluační skupiny

Hlavním efektem, který nás zajímá pro evaluaci poradenství v oddlužení je efekt, který mělo poradenství na dlužníky zapojené do oddlužení (ATT, Average Treatment Effect on the Treated). Ale kvůli tomu, že někteří dlužníci odmítli spolupráci a jejich odmítnutí mohlo být ovlivněno jejich charakteristikami musíme nejprve najít odpovídající kontrolní skupinu, vůči které budeme srovnávat dlužníky zapojené do intervence.

Proto jsme použili statistickou metodu Propensity Score Matching (PSM), který pro každého dlužníka z intervenční spolupracující skupiny vybrala jeho odpovídající protějšek v kontrolní skupině na základě výčtu charakteristik níže. Matchingem tak vytváříme „kontrolní matchovanou skupinu“ z lidí zařazených v kontrolní skupině, kteří se neúčastnili žádného poradenství.

Ve výsledku tak v této evaluační zprávě srovnáváme pouze 2 skupiny:

- / 1 / Intervenční spolupracující** – dlužníci, kteří byli vybráni do intervenční skupiny projektu a skutečně s nimi proběhla intervence.
- / 2 / Kontrolní matchovaná** – dlužníci z kontrolní skupiny, kteří byli do srovnání vybráni statistickou metodou PSM dle podobnosti na základě charakteristik:
  - * Zda byli do projektu vybráni kvůli splnění prioritních podmínek, nebo pouze klasifikačním stromem
  - * Na základě kterých rizikových faktorů byli do projektu zařazeni
  - * Ke kterému insolvenčnímu správci náleží
  - * Zda insolvenční správce při scoringu rizika považoval za pravděpodobné, že budou souhlasit s poskytnutím intervence
  - * Nakolik je insolvenční správce při scoringu rizika vyhodnotil jako dlužníky potřebující poradenství
  - * Celková výše dluhu na začátku oddlužení

Pro úplnost v tabulkové příloze evaluační zprávy nabízíme ještě srovnání dalších evaluačních skupin:

- / 3 / Intervenční nespolupracující** – dlužníci vybraní jako vhodní pro účast v projektu, kteří byli vybráni do intervenční skupiny, ale buďto se je nepodařilo kontaktovat, nebo nabízené poradenství odmítli
- / 4 / Kontrolní (všichni)** – dlužníci vybraní jako vhodní pro účast v projektu, kteří byli vybráni do kontrolní skupiny bez ohledu na Propensity Score Matching

Zdroje dat

Výsledky prezentované v této evaluační zprávě pocházejí z několika zdrojů dat.

IR-IS sledování údajů o dlužnících

Tvrdá data o průběhu oddlužení z registrů a od insolvenčních správců byla sbírána průběžně díky spolupráci s poskytovatelem softwaru pro insolvenční správce IR-IS, společností ARET Praha, s.r.o. Data o dlužnících z intervenční skupiny byla poskytována v kompletní podobě, data o dlužnících z kontrolní skupiny v podobě anonymizované.

Kvantitativní dotazníky pro insolvenční správce po ukončení poradenství

Druhým klíčovým zdrojem evaluačních dat byly standardizované kvantitativní dotazníky pro insolvenční správce, které byly administrovány po 10 měsících probíhající intervence. Dotazování byli insolvenční správci na úrovni konkrétních dlužníků. Tyto informace budou sloužit jako doplňující k tvrdým datům z IR-IS a insolvenčního rejstříku.

Insolvenční rejstřík

Relativně malé množství údajů o dlužnících v projektu (např. data žádostí nebo jejich přílohy) byly projektovému týmu dostupné pouze z insolvenčního rejstříku. U strojově čitelných dat byla data získávána pomocí webové služby insolvenčního rejstříku, u ostatních (např. fotografie/scany) pomocí ručního pořízení do tabulkového datasetu.

Hlubkové rozhovory s dlužníky

Kvalitativním výzkumem po uplynutí intervence jsme zkoumali reflexi oddlužení, možné důvody jeho (ne)úspěšnosti, vlivu intervence na well-being a motivace. Hlubkové rozhovory s 15 dlužníky byly strukturovány podle vstupní míry rizika a úspěšnosti oddlužení během ostré fáze projektu. V rozhovorech byli zastoupeni i dlužníci z kontrolní skupiny.

Evaluace efektů intervence

V projektu *Skrze oddlužení společně* bylo stanoveno šest evaluačních otázek na možné efekty poskytovaného poradenství, které byly posuzovány kvantitativní evaluací. Pozitivní odpověď se podařilo získat na následující z nich.

- * Jaký efekt má intervence na omezení problémového chování lidí v oddlužení, kteří k tomuto riziku mohou směřovat v dalších letech insolvenčního řízení?
  - * Dlužníci v intervenční skupině podle insolvenčních správců častěji bez výhrad plnili svoje závazky plynoucí z procesu oddlužení (59 % oproti 48 % u dlužníků z kontrolní matchované skupiny)
- * Jaký efekt má intervence na omezení nutnosti komunikace mezi insolvenčním správcem, dlužníkem a soudem díky nedodržení podmínek apod., zvýšení efektivity procesu oddlužení?
  - * V intervenční spolupracující skupině se pouze 11,6 % dlužníků nedostatečně orientovalo v procesu oddlužení, v kontrolní matchované skupině to bylo 21,1 %. Rozdíl v této otázce je ale způsoben přelivy mezi kategoriemi „Spíše dostatečně“ a „Spíše nedostatečně“.

Na ostatní evaluační otázky se pozitivní odpověď nalézt nepodařilo. Pro úplnost uvádíme jejich výčet. Možné důvody absence jasných efektů v evaluačních datech uvádíme v kapitole Shrnutí výsledků.

- * Jaký efekt má intervence na navýšení splacené částky (% ze vstupu či absolutně) zvyšující šanci oddlužení v kratším či delším termínu?
- * Jaký efekt má intervence na omezení rizika defaultu (vypadnutí z oddlužení) v jeho raných fázích?
  - * U této evaluační otázky jsme v datech našli rozdíl pro intervenci negativním směrem. Dlužníci z intervenční skupině mají dle názoru insolvenčních správců menší pravděpodobnost, že se soudce při splacení méně než 30 % dlužné částky rozhodne pro jejich osvobození (32 % oproti 43 % u kontrolní skupiny). Možné důvody diskutujeme v sekci *Po intervenci* této kapitoly.
- * Jaký efekt má intervence na zvýšení orientace dlužníka v procesu oddlužení, důvěry mezi ním a insolvenčním správcem?

V raných fázích oddlužení

Jedním z předpokládaných efektů intervence byla pomoc dlužníkům v raných fázích jejich oddlužení, například prostřednictvím snížení celkové výše dluhu díky častější identifikaci neoprávněných pohledávek (Tabulka 3), nebo asistencí v komunikaci se soudem a dalšími aktéry, a tím např. zkrácení doby mezi podáním návrhu na oddlužení a jeho případným ne/schválením. (Tabulka 4) Ani jeden z těchto efektů se evaluací nepodařilo potvrdit.

Vzhledem k celkovým výsledkům evaluace (resp. pravděpodobně nízké citlivosti v datech sledovaných ukazatelů) to ale nepovažujeme za zvlášť překvapivé. Časová hranice pro přijetí dlužníka do projektu byla nastavena v momentě odeslání zprávy o přezkumu soudu. Tím pádem bylo poradenství poskytováno během raných fází oddlužení pouze části intervenční skupiny a u zbytku se tak logicky ani případný efekt projevit nemohl.

/ Tabulka 3: Doba od návrhu do schválení insolvence

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
do 5 měsíců	67,9	68,4	67,4
6 měsíců a více	32,1	31,6	32,6
Celkem (%)	100	100	100

Zdroj dat: insolvenční rejstřík

/ Tabulka 4: Změna dlužné částky během přezkumu oproti začátku oddlužení

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
snížení dluhu na méně než 50 %	0,5	1,1	0
snížení dluhu na 50–99 %	36,3	35,8	36,8
bez změny dluhu	60	58,9	61,1
zvýšení dluhu na 100–149 %	1,1	1,1	1,1
(NDA) Data nejsou dostupná	2,1	3,2	1,1
Celkem (%)	100	100	100

Zdroj dat: IR-IS

Po intervenci

Jako hlavní indikátor úspěšnosti intervence používáme fakt, jestli byl u dlužníka podán návrh na zrušení jeho oddlužení, nebo bylo oddlužení skutečně zrušeno. V případě, že k ani jednomu nedošlo, používáme jako hlavní ukazatel výsledek insolvence očekávaný insolvenčním správcem dlužníka. Tabulka 6 ukazuje očekávané výsledky insolvence podle evaluačních skupin. V otázce samotného rušení oddlužení a návrhu na zrušení oddlužení není mezi evaluačními skupinami statisticky významný rozdíl.

U dlužníků z intervenční skupiny ale v typologii očekávaného výsledku oddlužení (Tabulka 6) statisticky významně méně často pravděpodobně, že dlužník úspěšně dokončí oddlužení (72 % oproti 82 % v kontrolní matchované skupině). Tento rozdíl se skládá ze dvou hlavních komponent.

Tou první je častější rušení oddlužení dlužníků v intervenční skupině (16 % oproti 11 % v matchované kontrolní skupině). Během diskuse zrušených případů s intervenčním a metodickým týmem bylo podáno vysvětlení, že u několika případů se ukázalo, že by v insolvenční být neměli, protože pro ně vůbec nebylo reálné ji dokončit. Takovému dlužníkovi by poradce ani nedoporučil do insolvence vstoupit. Tento rozdíl by se tedy měl hypoteticky srovnat časem, kdy budou zrušena oddlužení dlužníků v podobné situaci, ale bez možnosti poradenství.

Druhou je fakt, že insolvenční správci u intervenční skupiny statisticky významně **méně často** míní, že se soudce na konci oddlužení po splacení méně než 30 % dluhu rozhodne pro osvobození dlužníka (32 % oproti 43 % u matchované skupiny). Možnou interpretací tohoto rozdílu, ke které jsme došli na základě reflexe s poradci a metodiky intervence, je míra informovanosti správců. O případech v intervenční skupině se správci kromě dlužníků samotných komunikovali i projektoví poradci – často o problémech s plněním podmínek oddlužení. Správci mohli tak u dlužníků z intervenční skupiny mít více negativních informací než u dlužníků z kontrolní skupiny, a hodnotit je tak kritičtěji.

/ Tabulka 6: Očekávaný výsledek insolvence

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Oddlužení zrušeno	3,7	4,2	3,2
Podán návrh na zrušení	4,7	5,3	4,2
Pravděpodobně bude podán návrh na zrušení	4,7	6,3	3,2
Očekává splacení do 30 % a soudce proti osvobození	3,7	4,2	3,2
Očekává splacení do 30 % a nejistá pozice soudce	5,8	7,4	4,2
Očekává splacení do 30 % a soudce pro osvobození	37,4	31,6	43,2
Očekává splacení více než 30 %	39,5	40	38,9
(NDA) Data nejsou dostupná	0,5	1,1	0
Celkem (%)	100	100	100
Zrušení/Pravděpodobné zrušení	13,2	15,8	10,5
Splacení do 30 % a negativní pozice soudce	9,5	11,6	7,4
Pravděpodobné úspěšné oddlužení	76,8	71,6	82,1

Zdroj dat: insolvenční rejstřík a dotazník insolvenčních správců

Dlužníkově plnění povinností v oddlužení

Kromě celkového výsledku insolvence podle očekávání insolvenčních správců byli insolvenční správci dotazováni na plnění povinností a závazků dlužníků, hodnocení komunikace s dlužníky, orientaci dlužníků v procesu oddlužení. Tabulky 7 a 8 ukazují plnění povinností a závazků dlužníků týkající se finančních záležitostí spojených s výdělečnou činností a splácením dluhu před pěti měsíci a v současnosti.

Konkrétně byli dlužníci hodnoceni pomocí sedmi položek:

- / 1 /** Vykonávání přiměřené výdělečné činnosti
- / 2 /** Oznamování změny bydliště nebo sídla a zaměstnání
- / 3 /** Předkládání přehledu příjmu
- / 4 /** Nezatajování příjmů a předkládání daňových přiznání
- / 5 /** Neposkytování výhod některému z věřitelů
- / 6 /** Nepřijímání nových závazků
- / 7 /** Vynakládání veškerého úsilí, které lze spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek.

Pro přehlednost shrnujeme odpovědi do jedné proměnné. Plnění jednotlivých povinností je přiloženo v tabulkové příloze.

Zatímco před pěti měsíci nebyl mezi skupinami statisticky významný rozdíl, v současnosti dlužníci v intervenční skupině plní své povinnosti častěji zcela bez výhrad. Mezi dlužníky v intervenční spolupracující skupině plní závazky zcela bez výhrad 58,9 % z nich, zatímco v kontrolní matchované skupině jich plnilo povinnosti zcela bez výhrad pouze 46,3 % (rozdíl je statisticky významný).

/ Tabulka 7: Plnil dlužník před pěti měsíci povinnosti a závazky (výdělečná činnost atd.)

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Plnil vše bez výhrad (28)	61,6	62,1	61,1
Výjimečně nedodržel (21-27)	27,9	28,4	27,4
Častěji nedodržel (méně než 21)	10,5	9,5	11,6
Celkem (%)	100	100	100

Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců; součet hodnot 7 otázek na škále 0-4, kde 0 znamená „vůbec nedodržel“ a 4 „Plnil bez výhrad“

/ Tabulka 8: Plní dlužník povinnosti a závazky (výdělečná činnost atd.)

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Plnil vše bez výhrad (28)	52,6	58,9	46,3
Výjimečně nedodržel (21-27)	35,3	31,6	38,9
Častěji nedodržel (méně než 21)	12,1	9,5	14,7
Celkem (%)	100	100	100

Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců; součet hodnot 7 otázek na škále 0-4, kde 0 znamená „vůbec nedodržel“ a 4 „Plnil bez výhrad“

Podobné výsledky ukazuje i Tabulka 9 s frekvencí upomínání dlužníka insolvenčním správcem kvůli plnění povinností. V intervenční spolupracující skupině byli častěji zastoupení dlužníci, které správce nemusel nikdy upomínat. Rozdíl v této otázce je ale způsoben pouze přelivy mezi dvěma kategoriemi – nikdy a ojedinele (méně než jednou za půl roku).

/ Tabulka 9: Jak často jste musel/a dlužníka upomínkovat či vyzývat kvůli neplnění svých povinností?

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Velmi často (min. 1x během 2 měsíců)	18,9	17,9	20
Občas (max. 1x během půl roku)	25,8	27,4	24,2
Ojedinele (méně často)	26,8	20 ^b	33,7 ^a
Nikdy	27,4	33,7 ^b	21,1 ^a
Nevím / Nevzpomínám si	1,1	1,1	1,1
Celkem (%)	100	100	100
Velmi často nebo občas	44,7	45,3	44,2
Nikdy nebo ojedinele	54,2	53,7	54,7
Nevím/nevyplněno	1,1	1,1	1,1

Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

Komunikace insolvenčního správce s dlužníkem

Následující sada tabulek ukazuje hodnocení komunikace s dlužníkem insolvenčním správcem před 5 měsíci a v současnosti. Insolvenční správci hodnotili celkovou problematičnost komunikace s dlužníkem (Tabulka 10) a komunikaci s dlužníkem v aspektech včasné reakce dlužníka, dodržování termínů a uvádění nepravdivých či neúplných informací dlužníkem (Tabulky 11 a 12). Údaje nicméně neukazují žádný statisticky významný rozdíl mezi intervenční a kontrolní skupinou.

/ Tabulka 10: Jak celkově hodnotíte komunikaci s dlužníkem?

		Evaluační skupiny (matching)	
% respondentů	Celkem	intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
na začátku procesu oddlužení	88,4	91,6	85,3
aktuálně	83,7	86,3	81,1

Součet odpovědí „Spíše bezproblémová“ a „Zcela bezproblémová“, Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

/ Tabulka 11: Jak se vám s dlužníkem před pěti měsíci komunikovalo v následujících aspektech?

		Evaluační skupiny (matching)	
% respondentů	Celkem	intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Dlužník reagoval včas	74,2	78,9	69,5
Dlužník dodržoval domluvené termíny	80,5	81,1	80
Dlužník podával nepravdivé či neúplné informace	8,4	9,5	7,4

Podíl odpovědí „většinou ano“ ze škály „většinou ano“, „jak kdy“ a „většinou ne“. Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

/ Tabulka 12: Jak se vám s dlužníkem aktuálně komunikuje v následujících aspektech?

% respondentů	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
Dlužník reaguje včas	71,1	71,6	70,5
Dlužník dodržuje domluvené termíny	77,9	80	75,8
Dlužník podává nepravdivé či neúplné informace	9,5	10,5	8,4

Podíl odpovědí „většinou ano“ ze škály „většinou ano“, „jak kdy“ a „většinou ne“. Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

Další otázka, ve které insolvenční správce hodnotil dlužníky, se týká orientace dlužníků v procesu oddlužení před 5 měsíci a v současnosti. Ve srovnání orientace v průběhu času můžeme vidět, že orientace dlužníků se zlepšila o necelých 20 procentních bodů, přičemž v intervenční spolupracující skupině byl nárůst o několik procentních bodů vyšší než v kontrolní skupině. Nicméně rozdíl mezi skupinami není statisticky významný.

/ Tabulka 13: Orientace dlužníka v procesu oddlužení

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	190	95	95
PŘED 5 MĚSÍCI			
Dostatečně	59,5	57,9	61,1
NEdostatečně	27,9	26,3	29,5
Nevím / nedokážu odpovědět	12,6	15,8	9,5
AKTUÁLNĚ			
Dostatečně	78,4	82,1	74,7
NEdostatečně	15,3	11,6	18,9
Nevím / nedokážu odpovědět	6,3	6,3	6,3

Kategorie „dostatečně“ zahrnuje odpovědi „Zcela dostatečně“ a „Spíše dostatečně“, kategorie „nedostatečně“ zahrnuje odpovědi „Spíše nedostatečně“ a „Zcela nedostatečně“. Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

Splácení dluhu

Kromě dotazníku mezi insolvenčními správci používáme pro evaluaci intervence data ze systému IR-IS. V nich sledujeme platební chování dlužníků. Tabulka 14 ukazuje, že lidé v intervenční spolupracující skupině v průběhu oddlužení měsíčně sice spláceli o 833 Kč více než lidé v kontrolní matchované skupině, ale rozdíl není statisticky významný.

/ Tabulka 14: Jak velkou platbu insolvenčnímu správci spláceli dlužníci v průměru za měsíc oddlužení?

	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupracující ^a	kontrolní matchovaná ^b
Počet respondentů	165	91	74
Kč měsíčně <i>(Bez plateb ze zpeněžení majetku, plateb vedených jako mimořádné a darů)</i>	5139,8	5513,53	4680,21

Zdroj: IR-IS. Pouze dlužníci, kterým bylo schváleno oddlužení.

Dotazník mezi insolvenčními správci rovněž poskytuje data o splácení dluhu pomocí odhadu insolvenčních správců výše splaceného dluhu jednotlivých dlužníků po třech a pěti letech. Výsledky zobrazuje Tabulka 15.

/ Tabulka 15: Jak velkou část dluhu odhadujete, že dlužník splatí

Sloupcová procenta	Celkem	Evaluační skupiny (matching)	
		intervenční spolupr. ^a	kontrolní match. ^b
Počet respondentů	190	95	95
Po 3 letech			
do 10 %	45,3	45,3	45,3
11–20 %	18,4	17,9	18,9
21–30 %	10	11,6	8,4
více než 30 %	26,3	25,3	27,4
Po 5 letech			
do 10 %	26,8	24,2	29,5
11–20 %	21,6	25,3	17,9
21–30 %	10	8,4	11,6
více než 30 %	41,1	41,1	41,1
(NDA) Data nejsou dostupná	0,5	1,1	0
Celkem (%)	100	100	100

Zdroj dat: dotazník insolvenčních správců

Závěry z hloubkových rozhovorů

Pro doplnění kvantitativní části evaluace proběhly hloubkové rozhovory s dlužníky z intervenční i kontrolní skupiny, které se zaměřovaly na orientaci dlužníka v procesu oddlužení, motivaci dlužníka v pokračování v insolvenci, well-being domácnosti a kvalita života, hodnocení komunikace a spolupráce s insolvenčním správcem, důvěru dlužníka insolvenčnímu správci a průběh poradenství.

Celkem proběhlo 16 rozhovorů s 11 dlužníky z intervenční spolupracující skupiny a 5 z kontrolní skupiny. Účastníci hloubkových rozhovorů vyjádřili souhlas s pořízením záznamu rozhovoru, jehož součástí byla podmínka, že zápis, záznam ani jejich části nebudou zveřejněny a zároveň nebudou zveřejněny informace, které by mohly vést k identifikaci jednotlivých mluvčích. Proto všechna jména, která jsou zmíněna v závěrech níže byla změněna.

Spolupráci s poradci v rámci projektu vnímali pozitivně téměř všichni dlužníci z intervenční skupiny a spolupráce s poradci jim pomohla lépe pochopit a zvládnout proces oddlužení. Na druhou stranu ti, kteří byli v kontrolní skupině a pomoc poradců jim nabídnuta nebyla, proces oddlužení zvládají sami s pomocí insolvenčního správce a členů rodiny. Ač jsou tedy z hloubkových rozhovorů evidentní konkrétní přínosy poradenství, cílem hloubkových rozhovorů není srovnání intervenční a kontrolní skupiny, ale doplnění evaluace o perspektivu dlužníků a možnost zahrnutí faktorů, které nebylo možné získat z dotazníků insolvenčních správců a administrativních dat.

Orientace dlužníků v procesu oddlužení

Podstatná část dotázaných dlužníků uváděla, že jejich orientace v procesu oddlužení se postupem času zlepšovala. Ze začátku byli zmatení, nevěděli si rady a obecně netušili, co je v průběhu oddlužení čeká. Postupem času se ale v procesu zorientovali, a to i díky komunikaci s insolvenčním správcem.

Kromě komunikace s insolvenčním správcem některým dlužníkům pomohla rodina nebo známí. Příkladem je Tomáš, kterému proces objasnila jeho přítelkyně (která je také v insolvenci) a pomohla mu s vyplněním dokumentů, které pro něj byly tou nejnáročnější

částí. Jeden dlužník také uvedl, že ke vstupu do oddlužení motivoval také další lidi ve svém okolí. Působí tak jako pozitivní příklad.

Jiným bohužel se vstupem do oddlužení neměl kdo pomoci. Potýkali se s nedostatkem informací před začátkem oddlužení, ale následně i od insolvenčního správce v jeho průběhu. Proto je pro ně proces oddlužení matoucí.

Za nejtěžší krok účastníci považují rozhodnutí vůbec do procesu oddlužení vstoupit, vyřídit si příslušné dokumenty a sjednat si první schůzku s insolvenčním správcem, ale po schválení se u nich dostavuje úleva a příjemné překvapení z rychlého průběhu zřízení.

Ačkoliv respondenti uváděli, že se v procesu oddlužení postupně zorientovali, u některých vyvolává závěrečná fáze oddlužení pocit nejistoty, protože nevědí, co mají očekávat, a nejsou si jisti výsledkem.

Motivace pro pokračování v insolvenci

Největší motivací pro pokračování v insolvenci je představa žití bez dluhů a navrácení k normálnímu životu bez odříkání si. Mezi přání dlužníků se tak řadí věci, které jsou pro jiné samozřejmostí, jako je kvalitní bydlení, možnost cestování a i to, že si budou moci ponechat celou výši své výplaty.

Přestože si nyní musejí odříkávat téměř vše, vstup do procesu oddlužení si celkově chválí a naopak litují, že o této možnosti nevěděli dříve.

Motivací účastníků je často samotná myšlenka na zdárné oddlužení a následný klid a plány na budoucí život. Velká část mluvčích uvedla, že oceňují jasný horizont procesu oddlužení – vidí, jak se jejich dluhy zmenšují a mají představu, kdy proces oddlužení skončí.

Kromě obecných zmínek o návratu do „normálního života“ někteří dlužníci uváděli jako motivaci pro pokračování v oddlužení nové možnosti týkající se pracovního života a uplatnění na trhu práce. Například Roman uvedl, že by rád začal pracovat v zahraničí nebo si otevřel malou řemeslnou firmu a začal podnikat.

Well-being domácnosti a kvalita života

Několik dlužníků uvedlo, že vstup do oddlužení měl pozitivní vliv na jejich duševní zdraví a vedl ke snížení stresu kvůli obavám z exekutorů, jejich nátlaku při vymáhání dluhů a zabavení majetku. Respondenti uvedli, že po vstupu do oddlužení jsou klidnější, nemají „nervy“, přestali brát léky na stres, nebo se jim zlepšil spánek.

V některých případech obavy z exekutorů zasahovaly i členy domácnosti dlužníka, které po vstupu do insolvence vymizely, jako např. u rodičů. Miroslava, se kterými žije ve společné domácnosti, a před jeho vstupem do oddlužení se báli, že jim exekutor zabaví jejich vlastní majetek.

Kromě menších obav z exekutorů podstatná část dlužníků pozitivně vnímala, že mají jasnou představu toho, kdy splácení skončí.

Někteří také uvedli, že oceňují možnost mít bankovní účet. Jeden respondent uvedl, že mu to pomáhá pro pocit návratu do „normálního života“, díky tomu se může cítit znovu „jako člověk“. Nicméně ne všichni dotazovaní této možnosti využili.

Pro některé dlužníky představovala obtíže výše splátek v oddlužení. Např. Romanovi výše splátek narušuje soužití s jeho partnerkou, protože byl zvyklý přispívat na chod domácnosti, což nyní kvůli výši srážek nemůže. Proto by ocenil snížení výše srážek.

Další respondenti uvedli, že kvůli srážkám ze mzdy musejí více přemýšlet nad každým výdajem a často zmiňovali, že si musí všechno nebo skoro všechno odříkat. Pan Karel také uvedl, že je pro něj nepřijatelné, že nemá finanční rezervu.

Jeden dlužník uvedl, že po vstupu do oddlužení se mu výrazně zhoršila finanční situace, srážky ze mzdy jsou podle něj vyšší než platby exekutorům a kvůli prodeji nemovitosti se musel stěhovat do podnájmu. A přestože se kvůli prodeji majetku daří platit dluhy nad rámec, dlužník není spokojený s průběhem insolvence a lituje vstupu do ní.

Některým vstup do oddlužení ale nastartoval významnou změnu v pracovním životě. Martin si pro účely oddlužení našel legální zaměstnání a začalo tak u něj docházet ke srážkám ze mzdy – insolvence pro něj byla motivací i následně práci změnit a najít si ještě lépe placenou pozici. Nyní se mu dle jeho slov daří dobře.

Hodnocení komunikace a spolupráce s insolvenčním správcem

Komunikaci a samotnou spolupráci s insolvenčním správcem hodnotí respondenti mnohdy velmi odlišně, často podle preferovaného způsobu komunikace. Část z nich ji hodnotí pozitivně bez výhrad. Se svým insolvenčním správcem jsou v pravidelném kontaktu – na začátku se potkají osobně a následně si cca jednou do měsíce či dvou telefonují. Ve spojení jsou také přes e-maily.

Jiní tak pozitivní zkušenosti s komunikací insolvenčního správce nemají. Komunikace se jim zdá složitá. Někteří by se například rádi se svým insolvenčním správcem scházeli osobně, ale k tomu IS nepřistoupil a komunikuje především přes e-maily. S tím se potýká i František, který byl z minulého oddlužení (pozn.: dlužník je v oddlužení podruhé) zvyklý scházet se se svým správcem pravidelně osobně. Nyní v jeho případě došlo k prodeji nemovitosti, ale jelikož se spoluprací s IS nebyl spokojen, přizval si raději na pomoc právníka. Jiný respondent uvedl, že insolvenčnímu správci posílá dokumenty e-mailem, ale nedostává od něj žádnou odpověď, takže neví, zda dokumenty dorazily a zda je vše v pořádku.

S Romanem správce komunikuje, ale spokojený také není, rady jsou pro něj příliš nesrozumitelné a jednání formální.

Pan Karel sice hodnotí komunikaci s insolvenčním správcem a ostatními zaměstnanci kanceláře za bezproblémovou (říká o nich, že jsou příjemní a ochotní), ale také dodává, že by ocenil, kdyby se jednou za čas ozvali sami, zhodnotili stav oddlužení a optali se, jestli je u něj všechno v pořádku a případně nabídli pomoc a řešení.

Velmi záleží na vybudované důvěře mezi klientem a insolvenčním správcem. Pokud si mezi sebou utvoří pozitivní vztah, nebojí se respondenti svěřit i s případnými „průšvihy“ jako paní Monika. Pokud vztah však ideální není, změny od stanoveného plánu hlásí s obavou.

Průběh poradenství

Většina účastníků hloubkových rozhovorů se shodla na tom, že mít k ruce v průběhu oddlužení svého poradce je dobrá věc a poradenství samotné jim v procesu a jeho zorientování velmi pomohlo.

Respondenti považují poradenství za protiklad formálnímu a úřednímu přístupu, který zastává insolvenční správce. Přestože pan Karel nemusel ani se svou insolvenční správkyní řešit nic zásadního, u svého poradce vyzdvihuje jeho zájem a poradenství vnímá spíše jako psychickou podporu a cení si zde více lidského přístupu.

Lidský přístup a komunikace, důvěra a zájem poradců jsou stěžejními body i pro Václava, který má celkově na proces oddlužení negativní názor a znovu by do něj nevstoupil. Poradenství mu ale ve zvládnutí procesu pomáhá a zastává a každý, kdo je v insolvenční situaci, by podle jeho názoru měl mít poradce, který ho provede procesem a bude vstupovat i do spolupráce s insolvenčním správcem. Z toho vychází, že i ti, co jsou s procesem oddlužení nespokojeni, pomoc poradců převážně vítají a hodnotí kladně.

Pozitivní zkušenost se odráží i v doporučeních ostatním dlužníkům. Podstatná část respondentů by doporučila poradce v procesu oddlužení jiným dlužníkům. Poradenství považují za prospěšné a za silnou psychickou podporu.

Na druhou stranu jsou také tací, kteří pomoc od poradců nepotřebují. Na jejich otázky jim prý dostatečně odpovídá insolvenční správce. V hloubkových rozhovorech byli na zkušenosti s poradenstvím dotazováni lidé z intervenční skupiny, kteří poradenstvím prošli. Přesto někteří respondenti z kontrolní skupiny se zmínili, že jim v průběhu insolvence poradili pracovníci jiných neziskových organizací, které nebyly součástí projektu, ale ke kterým měli důvěru.

Otázka důvěry neziskovým organizacím se objevila v jednom dalším rozhovoru. V něm respondent uvedl, že se mu někdo s nabídkou poradenství ozval, ale kvůli nedůvěře a nedostatku informací o tom, kdo skutečně pomáhá, respondent postupoval zdrženlivě.